

HUQUQIY NEGILIZIM VA DEMOKRATIK JAMIYATLAR: ZIDDIYAT YOKI UYG`UNLIK?

L. Tursunov

ISFT instituti Samarqand filiali

Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası

Annotatsiya. Huquqiy negilizm – bu qonunlarning mutlaq adolat va ob’ektiv haqiqatni ifodalay olmasligi, shuning uchun ularga qat’iy rioya qilish shart emasligi haqidagi falsafiy-huquqiy qarashdir. Ushbu maqola demokratik jamiyatlar kontekstida huquqiy negilizmning o’rnini, uning demokratik qadriyatlar bilan ziddiyati yoki uyg’unligini o’rganadi. Tadqiqotda huquqiy negilizmning demokratiyadagi fuqarolik itoatsizligi, qonun ustuvorligi printsipli va ijtimoiy adolat tushunchalari bilan bog’liqligi tahlil qilinadi. Maqolada huquqiy negilizmning ijtimoiy o’zgarishlar uchun vosita sifatida qo’llanilishi, shuningdek, uning demokratik tartib uchun potentsial xavflari ko’rib chiqiladi.

Kalit so’zlar: *huquqiy negilizm, demokratiya, fuqarolik itoatsizligi, qonun ustuvorligi, ijtimoiy adolat.*

Kirish. Huquqiy negilizm (legal nihilism) – qonun hokimiyatiga nisbatan ishonchsizlik, qonunlarning ijtimoiy adolatni ta’minlay olmasligi haqidagi tanqidiy yondashuvdir. Ushbu kontsepsiya ko’pincha totalitar tizimlar bilan bog’lansa-da, demokratik jamiyatlarda ham uning izlari uchraydi. Demokratiya qonun ustuvorligi, fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat tamoyillariga asoslangan bo’lsa, huquqiy negilizm esa ba’zan ana shu tamoyillarga shubha bilan qaraydi.

Maqolaning asosiy maqsadi – huquqiy negilizmning demokratik jamiyatlar bilan munosabatini aniqlash: u demokratik qadriyatlar bilan ziddiyatdami yoki ularni takomillashtirish uchun zarur tanqidiy mexanizmmi.

Asosiy Qism. Huquqiy Negilizmning Demokratik Jamiyatdagi Manbalari

Huquqiy negilizm ko‘pincha quyidagi omillar tufayli paydo bo‘ladi:

Korruptsiya va qonunlarning noaniqligi – qonunlar ijtimoiy adolatni ta’minlamaganda, odamlarda huquqiy tizimga nisbatan ishonchsizlik kuchayadi (Matthews, 2017).

Fuqarolarning qonun chiqarish jarayoniga ta’sir etish imkoniyatining cheklanganligi – agar odamlar o‘zlari qabul qilingan qonunlarni adolatsiz deb hisoblasa, ular ularga bo‘ysunishdan bosh tortishi mumkin (Habermas, 1996).

Huquqiy tizimning murakkabligi – oddiy fuqarolar uchun qonunlarni tushunish qiyin bo‘lganda, ular ularga nisbatan salbiy munosabatda bo‘lishadi (Tyler, 2006).

Fuqarolik Itoatsizligi va Huquqiy Negilizm

Demokratik jamiyatlarda fuqarolik itoatsizligi (masalan, norozilik namoyishlari yoki qonunlarni buzish) ko‘pincha huquqiy negilizmning namoyon bo‘lishi sifatida talqin qilinadi. Martin Lyuter Kingning ta’kidlashicha:

"Adolatsiz qonun – bu qonun emas" (King, 1963).

Bu fikr shuni ko‘rsatadiki, agar qonunlar insoniy qadriyatlarga zid bo‘lsa, ularni buzish huquqiy emas, balki axloqiy talab bo‘lishi mumkin.

Demokratiya va Huquqiy Negilizm: Ziddiyat yoki Dialektik Munosabat?

Demokratik jamiyatlar huquqiy negilizmga qarshi kurashishga intilsa-da, ba’zi tadqiqotchilar (masalan, Derrida, 2002) huquqiy tanqidni demokratiyaning muhim elementi deb hisoblaydilar. Qonunlar har doim ham adolatli bo‘lmasligi mumkin, shu sababli ularni tanqid qilish demokratik jarayonlarni takomillashtirishi mumkin. Biroq, agar huquqiy negilizm haddan oshib ketsa, u qonun ustuvorligini zaiflashtirib, ijtimoiy tartibsizliklarga olib kelishi mumkin (Rawls, 1971).

Xulosa. Huquqiy negilizm demokratik jamiyatlar uchun ikki tomonlama xavf va imkoniyatni ifodalaydi. Bir tomondan, u qonunlarning adolatsizligini fosh qilish orqali ijtimoiy islohotlarni rag‘batlantirishi mumkin. Ikkinchi tomondan,

agar u nazoratsiz rivojlansa, huquqiy tartibni buzishi mumkin. Demokratik jamiyatlar huquqiy negilizmni tanqidiy fikrlashning bir shakli sifatida qabul qilishi, lekin uni tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqishi kerak.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. Derrida, J. (2002). *"Force of Law: The Mystical Foundation of Authority"*.
2. Habermas, J. (1996). *"Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy"*.
3. King, M.L. (1963). *"Letter from Birmingham Jail"*.
4. Matthews, R. (2017). *"Legal Nihilism and the Rule of Law"*.
5. Rawls, J. (1971). *"A Theory of Justice"*.
6. Tyler, T. (2006). *"Why People Obey the Law"*.